

УДК [316.772.3:004.738.5] : 364-322

КРАУДСОРСИНГ ТА КРАУДФАНДИНГ: НОВІ ПОНЯТТЯ ЧИ НОВІ ФЕНОМЕНИ?

Косуля Ирина Юріївна – кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології управління та соціальної роботи соціологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

В останні роки все більшого поширення набувають такі поняття, як краудсорсинг і краудфандинг. У статті обґрунтовується необхідність визначення цих понять і опису феноменів, які за ними стоять. Як краудсорсинг, так і краудфандинг відображують ідеї й феномени, які існували задовго до появи термінів і поєднують такі види діяльності, як, наприклад, «мозковий штурм», волонтерство, благодійність тощо. Проте з появою Інтернет-технологій і становленням мережного суспільства вони здобувають новий подих. Поява нових понять відображує новий характер колективних форм поведінки й сутність соціальних змін.

Ключові слова: краудсорсинг, краудфандинг, мережеве суспільство.

В последние годы все большее распространение приобретают такие понятия, как краудсорсинг и краудфандинг. В статье обосновывается необходимость определения этих понятий и описания феноменов, которые за ними стоят. Как краудсорсинг, так и краудфандинг отражают идеи и феномены, которые существовали задолго до появления терминов и объединяют такие виды деятельности, как, например, «мозговой штурм», волонтерство, благотворительность и т.п. Однако с появлением Интернет-технологий и становлением сетевого общества они приобретают новое дыхание. Появление новых понятий отображает новый характер коллективных форм поведения и сущность социальных изменений.

Ключевые слова: краудсорсинг, краудфандинг, сетевое общество.

In recent years, the concepts «crowdsourcing» and «crowdfunding» are used in everyday discourse more and more often. It's showed necessity of defining of these concepts and describing phenomena that are behind them. Both, crowdsourcing and crowdfunding reflect ideas and phenomena that existed long before the emergence of the terms and combine such types of activities, as «brainstorming», volunteering, charity etc. Though, with the advent of Internet technology and the emergence of the network society, they acquire a new breath. The emergence of new concepts displays the new nature of collective behavior and the nature of social change. It is an Internet technology has become the main tool for crowdsourcing and crowdfunding. The social networks, despite expectations, have created new forms of cooperation and mutual assistance. It's presented various examples of crowdsourcing and crowdfunding projects in Ukraine, identified the obstacles to the development of this kind of activity in Ukraine.

Keywords: crowdsourcing, crowdfunding, network society.

В останні кілька років все більшого поширення набувають такі поняття, як краудсорсинг та краудфандинг. Ці ж терміни зустрічаємо в практично-орієнтованих джерелах та інтернет-ресурсах. Проте в вітчизняному науковому дискурсі, зокрема соціологічному, вони ще не стали об'єктом належної уваги. У цьому контексті виникає низка запитань — яке значення мають зазначені поняття та який смисл в них вкладають, наскільки ці поняття нові та наскільки нові феномени вони відображують. Відповідь на ці запитання і буде ціллю даної статті.

Краудсорсинг є досить новим поняттям, вважається, що у вжиток його увів Джефф Хауи (Jeff Howe) у своїй статті «The Rise of Crowdsourcing», що була опублікована у 2006 році [1], хоч автор у цій статті і не дає визначення, проте добре описує суть даного феномену. Пізніше, у 2008 році вийшла в світ книга «Crowdsourcing: Why the Power of the Crowd Is Driving the Future of Business» [2], у російському варіанті перекладу — «Краудсорсинг: Колективний розум як інструмент розвитку бізнесу» (російською книга була опублікована в 2012 р.) [3]. Серед західних авторів, окрім Дж. Хауи, роботи яких присвячені даній темі можна назвати Р. Найлза (Robert Niles) [4], Д. Бредхема (Daren C. Brabham) [5], М. Бот (Maja Bott), Б.-С. Джиглера (Björn-Sören Gigler), Дж. Янга (Gregor Young) [6; 7], Р. Брюса (Rogier Brussee),

М. Роверса (Michiel Rovers), Х. Ван Влаета (Harry van Vliet), Д. Свата (Dick Swart), Е. Хекмана (Erik Hekman) [8], Т. Айтатурто (Tanja Aitamurto) [9] тощо.

У нечисельних вітчизняних роботах краудсорсинг та краудфандинг аналізують О.П. Косенко та Н.Ю. Старицька [10], О.Ю. Мар'їна [11; 12], О.С. Марченко [13; 14] П.В. Книш [15] І.П. Васильчук [16] та деякі інші.

Краудсорсинг походить від англійського «crowdsourcing»: crowd — «натовп» та sourcing — «пошук, залучення ресурсів».

Під цим терміном може розумітися модель бізнесу, що заснована на залученні "натовпу", тобто волонтерів, до виробництва й поширення товарів і послуг, а також до пропозиції своїх ідей або вирішення певних проблем [17].

Проте є й більш широке значення. Під «краудсорсингом» розуміється організація роботи групи людей над яким-небудь завданням заради досягнення загальних благ. Це практика одержання необхідних послуг, ідей або контенту шляхом прохання про сприяння, звернення до великих груп людей, особливо — до онлайн-співтовариства, передача певних виробничих функцій невизначеному колу осіб, що не передбачає укладення трудового договору [18]. Іншими словами, це використання потенціалу величезної кількості людей для вирішення різних завдань, які виникають, у вузькому сенсі — при веденні бізнесу, в широкому — в різних сферах суспільно життя.

Згідно з ще одним визначенням, краудсорсинг — це мобілізація ресурсів людей за допомогою інформаційних технологій з метою вирішення завдань, що виникають перед бізнесом, державою й суспільством у цілому. Виходячи з цього визначення, краудсорсинг може бути поділений за сферами застосування на краудсорсинг у бізнесі, соціальний (або суспільний) та політичний (або державний) [19].

Краудсорсинг у бізнесі спрямований на вирішення того або іншого бізнес-завдання (наприклад, розробка нового логотипу, модифікація товару, пошук коштів для стартапу тощо). Соціальний або суспільний краудсорсинг — на вирішення будь-якого спектра завдань, пов'язаних із суспільною діяльністю, взаєминами між людьми, доброчинністю (наприклад, пошук зниклих людей, збір засобів на будівництво школи або лікарні тощо). Політичний або державний краудсорсинг — це перш за все проекти обговорення різних законів і інших державних ініціатив, також сюди відносять і кампанії по збору коштів політичними діячами [19].

Отже, ідея краудсорсингу не така вже й нова. Це поняття, по суті, об'єднує такі види діяльності, як, наприклад, «мозковий штурм», волонтерство, благодійність тощо. Але, як зазначається, саме інтернет, «зробив цей спосіб дешевим і загальнодоступним у десятках областей людської діяльності, а розвиток технологій забезпечив доступ до інформації величезному числу користувачів» [18].

Проте автор терміну та в деякому сенсі ідеолог краудсорсингу Джефф Хауи вказує на вирішальну роль не стільки інтернету, як технічного засобу, скільки соціальних мереж, як результату певної діяльності людей, яка в іншому вигляді існувала ще до появи інтернету: «Якщо краудсорсинг і пов'язаний з Інтернетом, то головна його суть полягає не у використанні сучасної технології. Технологія сама по собі — це пучок проводів, чипів і незрозумілих інструкцій для експлуатації. ... Куди більш важливі й цікаві вчинки людей, які проявляються завдяки цій самій технології, зокрема здатності Інтернету об'єднати масу людей в один організм із нескінченними можливостями. Саме розвиток Мережі дозволяє нам скористатися кращою властивістю людської праці, відомою задовго до появи Інтернету: здатністю розбити непосильне завдання — наприклад, складання енциклопедії — на досить дрібні частини й тим самим зробити роботу не тільки практично здійсненою, але ще й захоплюючою» [3, с. 18].

Отже, сутність краудсорсингу повністю відповідає духу часу та сутності мережевого суспільства або суспільства постмодерну, постіндустріального, інформаційного суспільства. За словами М. Кастельса, «в умовах інформаційної ери історична тенденція приводить до того, що домінуючі функції й процеси усе більше виявляються організованими за принципом мереж. Саме мережі становлять нову соціальну морфологію наших суспільств, а поширення "мережевої" логіки значною мірою позначається на ході й результатах процесів, пов'язаних з виробництвом, повсякденним життям, культурою й владою», також автор зазначає, що «мережева форма соціальної організації існувала й в інший час, і в інших місцях, однак парадигма нової інформаційної технології забезпечує матеріальну основу для всебічного проникнення такої форми в структуру суспільства» [20, с. 492].

Одним із найяскравіших прикладів краудсорсингу є електронна енциклопедія Вікіпедія (Wikipedia), як результат творчості «сотні тисяч редакторів, які крок за кроком збагачують Вікіпедію новими матеріалами та удосконалюють уже існуючі статті» [21].

Серед прикладів соціального або суспільного краудсорсингу в Україні можна назвати такі проекти, як «Зробимо Україну чистою» (громадська акція з прибирання своїх міст, яка відбувається кожного року навесні: усі бажаючі реєструються на сайті та обирають або створюють свої точки для прибирання)

[22] або «Таблеточки»(Tabletochki) (сьогодні це фонд допомоги онкохворим дітям, але проект починався в 2011 році як краудсорсинговий — волонтери привозили необхідні ліки із-за кордону, що продавалися там без рецепту, інформація розповсюджувалась засновником проекту Олею Кудиненко через мережу Фейсбук) [23].

Особливої актуальності краудсорсинг набув на тлі зростання активності волонтерського руху та різноманітних акцій зі збору гуманітарної допомоги в Україні в зв'язку зі збройним конфліктом на сході країни. Саме інтернет та соціальні мережі стали основним інструментом пошуку ресурсів та допомоги армії, біженцям, постраждалим у бойових діях. Серед прикладів — діяльність Громадської ініціативи «Станція Харків» [24].

Щодо краудфандингу — то це лише один із видів/напрямків краудсорсингу. Залежно від типу завдання, що потрібно вирішити, окрім краудфандингу виокремлюють ще такі напрямки краудсорсингу, як створення продукту (контента), голосування, пошук рішення, пошук людей, збір інформації, збір думок та тестування [19].

Краудфандинг — це залучення фінансових ресурсів від великої кількості людей (від англ. «crowdfunding»: crowd — натовп та funding — фінансування) з метою реалізації продукту або послуги, допомоги тим, хто її потребує, проведення заходів, підтримки як фізичних, так і юридичних осіб тощо [25].

Вважається, що термін «краудфандинг» з'явився одночасно з поняття «краудсорсинг» завдяки тому ж Джеффу Хауї (Jeff Howe). Однак, як і в першому випадку, сам феномен краудфандингу не є новим. Так зване «народне фінансування» з'явилося задовго до появи зазначеного терміну, у якості прикладу, зокрема, наводяться збір коштів на будівництво Статуї Свободи в Нью-Йорку [25] або збір коштів на підтримку армії під час Першої Світової війни в Німеччині (у кожному місті Німеччини встановлювали дерев'яну статую, будь-хто міг купити іменний цвях, який у неї вбивали) [26].

В Україні перший краудфандинговий проект (у його сучасному розумінні) був реалізований наприкінці 2006 року [27], проте, успішний з точки зору залучення громадськості та збору коштів, мав вельми негативні наслідки: «Лікарня майбутнього» так і не була збудована, а довіра населення до подібних заходів втрачена.

Серед успішних прикладів соціального краудфандингу в Україні хочеться знову ж таки назвати проект «Таблеточки». Прикладом краудфандингу є і збір коштів на армію шляхом відправки СМС. «Громадське ТБ» та «Громадське радіо» позиціонують себе як незалежні ЗМІ, що існують на громадські кошти [26, 28].

В 2009 році в Україні була створена платформа соціальних інновацій Big Idea — блог, де люди ділилися своїми ідеями. Через 3 роки, у березні 2012, «Велика ідея» запустила на своєму сайті перший в Україні краудфандинговий майданчик Спільнокошт. На цій платформі в основному шукають фінансування на фестивалі, громадські ТБ та радіо, документальні й медичні проекти, міські інновації. Серед успішних проектів — театральний фестиваль «Документ» (зібрані кошти для фестивалю «Документ» пішли на підтримку можливості учасників фестивалю — режисерів і авторів всіх постановок і читань — їздити містами, брати участь у всіх воркшопах, семінарах і зустрічах), Babylon'13 (об'єднання кінорежисерів, що народилося на початку революційних подій 2013 р. для документації історичного моменту у вигляді повноцінних фільмів), проект «Квиток до успіху: взаємна допомога» (спрямований на розвиток лідерських і підприємницьких навичок у дітей-підлітків (14-17 років) зі Львова й області, які зростають в особливо складних матеріальних умовах і потребують додаткової підтримки), Громадська платформа Печерська (проект покликаний налагодити систему взаємодії для мешканців району, активістів, підприємців і творчих співтовариств) [28].

За оцінками [Crowdsourcing.org](http://www.crowdsourcing.org) (провідного галузевого ресурсу, що пропонує найбільшу онлайн базу новин, статей, відео, досліджень на тему краудсорсинга та краудфандинга (<http://www.crowdsourcing.org/>)) на квітень 2012 року в світі налічувалося 452 краудфандингові майданчики. Більшість з них розташовані в Північній Америці та Європі: США (191 майданчик), Великобританія (44), Нідерланди (29), Франція (28), Німеччина (20), Іспанія (18) та Канада (17). Також серед лідерів Бразилія (21) та Австралія (12). У Східній Європі всього на квітень 2012 року нараховувалося 12 майданчиків: 4 у Польщі, по 2 у Чехії та Росії, ще по одному в Угорщині, Румунії, Естонії та Латвії [29, с. 16].

З 2007 року кількість краудфандингових майданчиків зросла на 470%. [29, с. 13]. З року в рік зростають і обсяги залучених коштів. Так, за 2012 рік краудфандингові майданчики зібрали загалом \$ 2,7 млрд. порівняно з \$ 1,5 млрд в 2011 році, глобальний краудфандинговий ринок у 2012 році зріс на 81%, порівняно з 64% у 2011 [30].

Як і краудсорсинг, краудфандинг може застосовуватися в будь-яких сферах: від суто комерційних до культурних, творчих і політичних проектів. Тобто краудфандинг може буди в бізнес проектах,

креативний, соціальний, політичний тощо [25, 26]. Більшість краудфандингових проектів в Україні є соціальними або культурними.

Проте на шляху розвитку краудфандингу в Україні, як зазначають експерти, є низка перешкод: відсутність законодавства, що регулює краудфандинг як окремий вид діяльності (відповідно, в одержувача коштів можуть виникнути складнощі з оподаткуванням і різними формальностями); обмежені можливості для легкого й швидкого переведення грошей через Інтернет; слабкий розвиток краудфандингу в бізнесі через низький рівень довіри тощо [31].

Таким чином, ні краудсорсинг, ні краудфандинг не є новими феноменами, проте з появою інтернет технологій та становленням мережевого суспільства вони набувають нового дихання. Поява цих термінів відображає новий характер колективних форм поведінки та сутності соціальних змін. Саме інтернет-технології стали основним інструментом краудсорсингу та краудфандингу. Саме соціальні мережі, в супереч очікуванням, породили нові форми співпраці та взаємодопомоги.

І на завершення, хочеться навести ще одну цитату Дж. Хауї: «Краудсорсинг показав, що, всупереч загальноприйнятим поглядам, люди не завжди поводяться передбачуваним образом відносно власних інтересів. Як правило, вони беруть участь у краудсорсингових проектах за малі гроші або взагалі безкоштовно й при цьому невтомно трудяться, незважаючи на відсутність матеріального стимулу. Такого роду поведінка здається нелогічною, якщо її оцінювати крізь призму традиційної економіки, але стимули не завжди вимірюються доларами або євро. Краудсорсинг уміло користується глибинною соціальною природою людини. Всупереч похмурому, повному безвихідності пророкуванню, що Інтернет буде переважно ізолювати людей один від одного, краудсорсинг використовує технологію для розвитку безпрецедентних рівнів співробітництва й плідних обмінів між людьми з різноманітними біографіями із всіляких точок земної кулі. Віртуальні співтовариства — основа краудсорсинга, що забезпечує контекст і структуру, у якій здійснюється «робота» [3, с. 20-21].

ЛІТЕРАТУРА: 1. Howe J. The Rise of Crowdsourcing [Електронний ресурс] / J. Howe. // Wired. – Issue 1406. – June 2006. – Режим доступу: <http://archive.wired.com/wired/archive/14.06/crowds.html> 2. Crowdsourcing: Why the Power of the Crowd Is Driving the Future of Business [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.randomhouse.com/book/83579/crowdsourcing-by-jeff-howe/9780307396204/> 3. Хау Дж. Краудсорсинг: Коллективный разум как инструмент развития бизнеса / Джефф Хау; Пер. с англ. — М.: Альпина Паблишер, 2012. — 288 с. 4. Niles R. A journalist's guide to crowdsourcing [Електронний ресурс] / R.Niles - Режим доступу: <http://www.ojr.org/a-journalists-guide-to-crowdsourcing/> 5. Brabham Daren C. Crowdsourcing as a Model for Problem Solving. An Introduction and Cases [Електронний ресурс] / Brabham Daren C. – University of Utah, USA – Режим доступу: http://www.crowdsourcingverband.de/wp-content/uploads/2013/01/Brabham_Crowdsourcing_Problem_Solving.pdf 6. Bott M., Gigler B.-S., and Young G The Role of Crowdsourcing for Better Governance in Fragile State Contexts [Електронний ресурс] / Bott M., Gigler B.-S., and Young G – 2014. – International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank. – Washington DC. – Режим доступу: https://wbi.worldbank.org/wbi/Data/wbi/wbicms/files/drupal-acquia/wbi/crowdsourcing_final_0.pdf 7. Bott M. and Young G The Role of Crowdsourcing for Better Governance in International Development [Електронний ресурс] / Bott M. and Young G – Режим доступу: <http://www.medicine.tufts.edu/sitecore/content/Fletcher/Home/Praxis/~media/Fletcher/Microsites/praxis/xxvii/4BottYoungCrowdsourcing.pdf> 8. Brussee R., Rovers M., van Vliet H., Swart D., Hekman E. Crowdsourcing: Classification, costs, benefits, and usage [Електронний ресурс] / Brussee R., Rovers M., van Vliet H., Swart D., Hekman E. – Режим доступу: <http://www.crossmedialab.nl/files/Brussee-Rovers-etAl-Crowdsourcing-CARPE2013-FINAL.pdf> 9. Aitamurto T. Crowdsourcing for Democracy: A New Era in Policy-Making. [Електронний ресурс] / Aitamurto T. – Publication of the Committee for the Future – 1/2012. – Режим доступу: <http://web.eduskunta.fi/dman/Document.phx?documentId=yr03113101338181&cmd=download> 10. Косенко О.П., Старицька Н.Ю. Краудсорсинг – новий метод сучасних маркетингових технологій / О.П. Косенко, Н.Ю. Старицька // Вісник НТУ «ХП». – 2013. – № 67(1040) — С. 93-98. 11. Мар'їна О. Ю. Використання краудсорсинг-технологій у діяльності зарубіжних бібліотек [Електронний ресурс] / О. Ю. Мар'їна. – 2013. – Режим доступу: <http://www.science-community.org/en/system/files/32.pdf> 12. Мар'їна О.Ю. Возможности и перспективы библиотечного краудсорсинга [Електронний ресурс] / О. Ю. Мар'їна. Режим доступу: http://sb.litera-ml.ru/assets/files/Fulltext/3-2014/Mariina_3_2014.pdf 13. Марченко О. С. Интеллектуальный краудсорсинг как категория информационного общества [Електронний ресурс] / О.С. Марченко. – Режим доступу: http://dspace.nulau.edu.ua:8088/bitstream/123456789/2074/1/Marchenko_51_53.pdf 14. Марченко О.С. Краудфандинг: соціально-економічний зміст та види / О.С. Марченко // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2013. – № 4 (15). – С. 26-35] 15. Книш П.В. Інноваційні соціальні технології: поняття та перспективи використання в системі державного управління [Електронний ресурс] / П.В. Книш - Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej18/PDF/10.pdf> 16. Васильчук І.П. Краудфандинг як

феномен постіндустріальної економіки [Електронний ресурс] / І.П. Васильчук. – 2013. – Режим доступу: <http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/4870/1/Vasylichuk..pdf> **17.** Так появился неологизм – Краудсорсинг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://crowdsourcing.ru/article/tak-poyavilsya-crowdsourcing> **18.** Что такое краудсорсинг? Типы и виды, способы заработка и поиска новых идей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pro-spo.ru/freelance/3289-cto-takoe-kraudsorsing> **19.** Что такое краудсорсинг? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://crowdsourcing.ru/article/what_is_the_crowdsourcing **20.** Кастельс М. Становление общества сетевых структур / М. Кастельс // Новая постиндустриальная волна на Западе: [антология / под ред. В.Л. Иноземцева]. – М.: Academia, 1999. – С. 492-505. **21.** Краудсорсинг: як спільними силами втілити ідею [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://inspired.com.ua/ideas/crowdsourcing/> **22.** Зробимо Україну чистою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://letsdoit.org.ua/> **23.** Tabletochki [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tabletochki.org/> ; <https://www.facebook.com/tabletochki/info> **24.** Станция «Харьков» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/Station.Kharkov/info> **25.** Что такое Краудфандинг? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://crowdsourcing.ru/article/what_is_the_crowdfunding **26.** Кутузова А. Що таке краудфандинг, у чому принцип цієї моделі? Як організувати фінансування своєї бізнес-ідеї, чи це реально й перспективно в Україні? [Електронний ресурс] / А. Кутузова. - ForbesУкраїна. – 23 Травня 2014. - Режим доступу: http://forbes.ua/ua/explain/startup_and_business/1371647-yak-realizuvati-proekt-za-dopomogoyu-kraudfandingu **27.** Міжнародний благодійний фонд «Україна 3000» провів Всеукраїнський телевізійний марафон «Дитяча лікарня майбутнього» [Електронний ресурс] – 19 Грудня 2006 - Режим доступу: <http://www.ukraine3000.org.ua/today/todnews/5715.html> **28.** Сандуляк А. Краудфандинг: как это работает за рубежом и в Украине. [Електронний ресурс] / А. Сандуляк – 01.07.2014 – Режим доступу: <http://bit.ua/2014/07/krowdfunding/> **29.** Crowdfunding Industry Report. Market Trends, Composition and Crowdfunding Platforms. [Електронний ресурс] – May 2012. – Research Report. Abridged Version. – Режим доступу: <http://www.crowdfunding.nl/wp-content/uploads/2012/05/92834651-Massolution-abridged-Crowd-Funding-Industry-Report1.pdf> **30.** 2013CF – The Crowdfunding Industry Report. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.crowdsourcing.org/editorial/2013cf-the-crowdfunding-industry-report/25107?utm_source=release&utm_medium=text&utm_content=top&utm_campaign=2013CF+Launch **31.** Тигипко В. Развитию краудфандинга в Украине в основном мешает отсутствие законодательства и способов быстрого перевода средств через Интернет [Електронний ресурс] / В. Тигипко – IT Expert. – 26.03.2013 – Режим доступу: <http://itexpert.org.ua/rubrikator/item/24392-razvitiyu-kraudfandinga-v-ukraine-v-osnovnom-meshaet-otsutstvie-zakonodatelstva-i-sposobov-bystrogo-perevoda-sredstv-cherez-internet-v-tigipko.html>